

Katarzyna Piękoś
Uniwersytet Gdański

Przekłady literatury fińskiej w Polsce do 2016 roku

Translations of Finnish Literature in Poland until 2016

The aim of this paper is to examine the history of the translation of Finnish and Swedish-Finnish literature into the Polish language. The analysis takes a quantitative approach, presenting the statistics of the translations that were published in the years 1853–2016, as well as offering an analysis the changes noticeable throughout the decades, so that prevailing patterns can be discerned. The paper provides a commentary on the observable variations, which includes these rooted in the political, social, and linguistics contexts. The said circumstances are linked to the translational choices. The analysis also incorporates a discussion of the most frequently republished and retranslated texts.

Key words: translation, Finnish literature, translation in Poland, literature in Poland

Słowa kluczowe: tłumaczenia, literatura fińska, tłumaczenia w Polsce, literatura w Polsce

Celem artykułu jest ogólny zarys praktyki przekładu literackiego z języka fińskiego na polski w ujęciu historycznym oraz statystycznym. Podstawą przeprowadzonej analizy stało się najnowsze opracowanie bibliograficzne Katarzyny Wojan *Polskie przekłady literatury fińskiej i szwedzkofińskiej (bibliografia za lata 1853–2016)* (zob. Wojan 2016), a częściowo także praca Katarzyny Szal *Finnish Literature in Poland, Polish Literature in Finland. Comparative Reception Study from a Hermeneutic Perspective* (Szal 2013).

Popularność gatunku *nordic noir* w ostatnich latach przyczyniła się wydatnie do wzrostu zainteresowania literaturą fińską, co znalazło wyraz w aktywizacji działalności przekładowej na język polski. Choć sama obecność literatury fińskiej w Polsce nie jest zjawiskiem nowym, to jej znajomość nie jest powszechna. Historia polskiego przekładu wskazuje jednak na relatywnie długą obecność literatury fińskiej w naszym kraju. Jej poczytność w różnych okresach podlegała zmiennemu natężeniu, o czym świadczą między innymi liczne wznowienia wcześniejszych przekładów bądź też niekiedy ich dotkliwy brak, powtarzające się nazwiska autorów i tytuły ich dzieł, zmienny kontekst społeczno-polityczny i historyczno-kulturowy. Nie bez

znaczenia okazała się też kwestia trudnej do przezwyciężenia bariery językowej. Typologiczna „egzotyczność” i spektakularna hermetyczność języka fińskiego dość długo powodowały deficyt kompetentnych tłumaczy. Osób mogących przekładać literaturę fińską bezpośrednio z języka oryginału było zbyt mało. O wiele większą dostępność dla rzesz tłumaczy miało piśmiennictwo szwedzkojęzyczne, równoległe powstające w Finlandii.

Początkowo nie zajmowano się dłuższymi formami, nie sięgano po powieści. Krótkie przekłady fińskich tekstów umieszczano na kartach znanych czasopism. Pierwszy przekład literacki *Wieśniaczki* Johana Runeberga został opublikowany na łamach „Biblioteki Warszawskiej” w 1853 roku (por. Wojan 2016: 100) jeszcze za życia autora. Redakcja pisma zwróciła uwagę na potrzebę przybliżenia polskiemu czytelnikowi wyjątkowej postaci Runeberga, umieszczając przed tłumaczeniem nie tylko krótką notkę o pisarzu, ale także kreśląc szerszy kontekst sytuacji literackiej Finlandii, uznawszy *Wieśniaczkę* za utwór „pełen powagi i wdzięku” (Runeberg 1853). *Wieśniaczka* nie była jedynym wczesnym przekładem obecnym w prasie. W latach 1896–1882 w jej ślady poszły niektóre runy *Kalevali* przełożone przez trzech różnych tłumaczy i opublikowane w odrębnych periodykach, a mianowicie w „Bibliotece Warszawskiej” oraz „Przewodniku Naukowym i Literackim” (zob. Wojan 2016: 101). Dużą przeszkodą w działalności wydawniczej był brak osób zdolnych do przekładania tekstów bezpośrednio z języka fińskiego. Pierwsza tłumaczka *Kalevali* – Seweryna Duchińska – posiłkowałą się językami romańskimi: włoskim, hiszpańskim i francuskim (Konarska-Pabiniak 2015: 11); właśnie za pośrednictwem tego ostatniego języka trafiła do nas słynna epopeja narodowa Finów.

Ogółem od czasu pojawienia się w 1853 roku utworu Runeberga inaugurującego w polskiej przestrzeni literackiej i kulturowej przekład fińskiej literatury pięknej aż do momentu odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku ukazało się 26 tłumaczeń (zob. Wojan 2016: 100–103). Wśród nich znajdują się jedynie poezja i krótka proza, które regularnie zamieszczano w tomach zbiorowych, a widoczny jest brak dłuższych utworów wydawanych osobno. Wczesne przekłady oscyływały między dwoma obszarami tematycznymi: tłumaczono bądź teksty głównych przedstawicieli nurtu realizmu (np. Minnę Canth i Juhaniego Aho), bądź literaturę ludową specyficznie ukazującą wyjątkowość natury (Szal 2013: 39).

Nieco lepiej przedstawia się dorobek przekładowy międzywojnia. Otwierają go trzy tłumaczenia z 1921 roku; dwa z nich przybliżają twórczość czołowych fińskich poetów – Eino Leino i Johana Runeberga. Do 1939 roku wyszło aż 39 tekstów, przy czym 12 wydano w 1939 roku. Wśród tłumaczonych utworów prym wiodła klasyka – wychodziły wtedy liczne wiersze Eino Leino, utwory Zachariasza Topeliusa, pojawiały się dalsze przekłady run *Kalevali*, a także powstało pierwsze tłumaczenie hymnu fińskiego (*Maamme*) ułożonego przez Runeberga. W II Rzeczypospolitej

przekład trwale zdominowały krótkie formy literackie (zob. Wojan 2016: 103–105). Na uwagę zasługuje działalność translatorska schyłku lat 30. W latach 1938–1939 w miesięczniku „Okolica Poetów” opublikowano aż 13 wierszy w tłumaczeniu założyciela pisma Stanisława Czernika (zob. Kuna 1972; Wojan 2016: 105; Biblioteka Publiczna... b.d.w.). To właśnie między innymi Czernik zajmował się przekładem poezji znakomitego Leino, cieszącego się jeszcze długo po śmierci znaczną popularnością we własnym kraju (Kainuun Eino Leino -seura ry 2016; Kuna 1972). Analizując przekłady ukazujące się w „Okolicy Poetów”, można dojść do wniosku, iż na ówczesne publikacje duży wpływ miały osobiste preferencje tłumaczy.

W dwudziestoleciu międzywojennym liczba wydanych przekładów była wyraźnie większa w porównaniu z wcześniejszym okresem. Jednak pozycja literatury fińskiej w naszym kraju nie była jeszcze dostatecznie ugruntowana. Nadal nie zajmowano się dłuższą prozą, brakowało także wyspecjalizowanych tłumaczy w zakresie języka fińskiego. Literaturę fińską przekładano z języków innych niż fiński. Wśród plejady znanych tłumaczy spotyka się między innymi Jana Brzechwę tłumaczącego z rosyjskiego; jego polski przekład fragmentów słynnej *Kalevali* powstał na bazie tego właśnie języka (Wasilewski 2008). Z kolei język szwedzki nie stanowił większej bariery. Sukcesywnie na warsztat translatorski trafiały przekłady utworów fińskiej literatury szwedzkojęzycznej.

Burzliwe lata II wojny światowej to czasy – rzecz oczywista – niełaskawe nie tylko dla tłumaczy. W doświadczonej okupacją Polsce wydawanie ambitnej literatury polskiej i polskich przekładów było zakazane. Natomiast ówczesna niepokojąca sytuacja polityczna sprawiła, że zainteresowanie czytelników zwrócone było w kierunku literatury polskiej, przez co na poczytności straciła literatura obcojęzyczna (Szał 2013: 40). Dopiero po wojnie, w 1946 roku, wznowiono wydawanie literatury fińskiej; znów był to fragment *Kalevali*, tłumaczonej z języka rosyjskiego przez Jana Brzechwę (*Runa I. Stworzenia świata*). Jej wcześniejsze wersje Brzechwa przygotował w 1935 roku (por. Wojan 2016: 105–106). Powojenna dekada 1946–1956 nie sprzyjała działalności translatorskiej – tłumaczy języka fińskiego nie przybywało, a dostęp do oryginałów był utrudniony. Ponadto obowiązująca ówczesnie ideologia komunistyczna zakazywała tłumaczenia literatury fińskiej, niewpisującej się w klimat Polski stalinowskiej (Szał 2013: 40). Tak jak schyłek lat 30. okazał się w znacznej mierze płodny w przekłady, tak lata powojenne cechuje już stagnacja w tej kwestii. Na przestrzeni lat 1946–1956 ukazywały się zazwyczaj jedno bądź dwa tłumaczenia rocznie, przy czym rok 1956 był wyjątkowy, bowiem wyszły wówczas trzy tłumaczenia run *Kalevali* w opracowaniu Janiny Porazińskiej. Wypada zauważyć, że w latach 1950–1951 nie pojawił się ani jeden przekład. Istniało wtedy wyraźne zapotrzebowanie na teksty związane z socjalistyczną propagandą; stosowano ostrą cenzurę dotkliwie ograniczającą wolność słowa. W latach 1952–1953 opublikowano zaledwie dwa utwory autorstwa Elvi Sinervo, gorliwej

członkini Komunistycznej Partii Finlandii, a mianowicie: *Wytrwaj, towarzyszu!* (tłum. z czeskiego) oraz *Sławię imię radzieckiego człowieka* (tłum. z niemieckiego). Były to sztandarowe teksty reprezentujące współczesną literaturę fińską lat 50. (Wojan 2016: 106).

Jak pokazują dane statystyczne, mimo tak zwanej odwilży rynek wydawniczy nie zmieniał się zbyt szybko. Aż do końca lat 50. rocznie ukazywały się zaledwie jeden–dwa teksty. Dominowały tłumaczenia Janiny Porazińskiej, w tym przekłady kolejnych run *Kalevali*. Pojawiła się też bliska tłumaczcze proza dziecięca. W 1958 roku światło dzienne ujrzała książeczka *Duża podróż małego Lucka* Zachariasza Topeliusa. W tym samym czasie pojawiło się przygotowane przez Porazińską i skierowane do młodszego odbiorcy opracowanie *Kalevali*. Należy zaznaczyć, że podstawę przekładu stanowiły języki rosyjski i szwedzki (Wojan 2016: 106). Tłumacze tamtego okresu specjalizujący się w innych niż literatura fińska dziedzinach przeważnie nie władali językiem fińskim (Szal 2013: 41, 51). Oczywiście literatura fińska w jakiejś mierze pozostawała w kręgu ich zainteresowań, jednak nie była ona głównym celem ich działalności.

W kolejnym dziesięcioleciu sytuacja diametralnie się zmieniła. Choć rok 1960 przyniósł zaledwie jeden przekład (był nim *Dobroczyńca* Penttiego Haanpää), już w pierwszej połowie dekady nastąpił pewien postęp w tłumaczeniu dzieł pisarzy fińskich w Polsce. Nie bez znaczenia pozostaje też fakt, że wydawane w tamtym okresie teksty napisane zostały przez wpływowych autorów, którzy do dziś cieszą się sporą popularnością. W sumie w latach 1960–1969 wydano aż 60 utworów fińskich. Przełomowy okazał się rok 1964, kiedy to po raz pierwszy od przedwojnia wydano więcej niż trzy pozycje – było ich wtedy aż osiem. Od tego roku następuje wyraźny wzrost zainteresowania literaturą Finlandii, choć z drugiej strony w następnych latach pojawia się już nieco mniej tłumaczeń. W 1968 roku liczba publikacji znów sięga ośmiu, a dekadę zamyka rok 1969 z rekordową od czasu II wojny światowej liczbą dziewiętnastu tłumaczeń (Wojan 2016: 107–112).

Lata 60. cechuje nie tylko intensyfikacja działalności translatorskiej. Polski rynek wydawniczy wzbogacił się o książki fińskich autorów, które szybko stały się kultowe. Wydania popularnych dzieł fińskiej klasyki wpłynęły na wzrost zainteresowania odległą kulturą Finlandii. W 1961 roku renomowane Wydawnictwo Poznańskie wprowadziło na rynek polskojęzyczną wersję *Siedmiu braci* Aleksisa Kiviego, będącą jedną z pierwszych fińskojęzycznych powieści, dzieło zajmujące w historii literatury fińskiej i powszechnej miejsce szczególne. Z klasyki fińskiej przetłumaczono też *Śmierć i zmartwychwstanie: opowieść o życiu i śmierci prostego człowieka w Finlandii* Fransa Eemila Sillanpää, czyli utwór napisany przez jednego – jak dotychczas – fińskiego laureata Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Kontynuowano serię wydawniczą run *Kalevali*. Pojawiło się kolejne tłumaczenie jednej z run fińskiej epopei autorstwa Brzechwy (1966), a także wersja *Kalevali*

opracowana dla dzieci – po raz kolejny w przygotowaniu Porazińskiej. Na uwagę zasługuje przekład poetycki Józefa Ozgi-Michalskiego w opracowaniu filologicznym Karola Laszeckiego, po raz pierwszy opublikowany w 1965 roku. Następne publikacje *Kalevali* przełożone przez ów duet ukazywały się w kolejnych latach (runy: III–XIV w 1966 r., XV–XXVI – w 1967 r., XXVII–XXXVIII – w 1968 r., XXXIX–L – w 1969 r.) (Wojan 2016: 107–112). Nietrudno dostrzec bardziej zdecydowane zainteresowanie literaturą fińską. Nieoczekiwanie następuje zwrot w postrzeganiu fińskiej kultury – okres ten nacechowany jest głębszym spojrzeniem na dorobek literacki Finlandii. Ponieważ w latach 60. możliwe było już wydawanie bardziej zróżnicowanych tematycznie utworów niż w poprzedniej dekadzie, opublikowano klasykę literatury fińskiej, która wcześniej pozostawała niedostępna dla polskiego czytelnika (Szał 2013: 63–64).

W 1961 roku w „Przekroju” ukazał się fragment *Egipcjanina Sinuhe* Miki Waltariego. Przekładu całego dzieła dokonał z języka szwedzkiego Zygmunt Łanowski. W 1962 roku książka wyszła nakładem oficyny wydawniczej Czytelnik. Powieść Waltariego należała i nadal należy do najpoczytniejszych zarówno na świecie (czego dowodem jest jej przeniesienie na ekrany kinowe w Hollywood w 1954 r.), jak i w Polsce. Dość szybko, bo już po czterech latach, pojawiło się jej drugie wydanie. W latach 60. wśród przekładów głośnych utworów Waltariego znalazły się powieści historyczne – *Karin, córka Monsa* oraz *Krwawy ślad*.

Lata 60. ubiegłego stulecia to okres, kiedy w Polsce zainicjowano serię książek Tove Jansson o Muminkach. Były one wielokrotnie tłumaczone, wznawiane, pojawiły się ich liczne adaptacje literackie. W 1964 roku jedna z najstarszych polskich oficyn wydawniczych – Nasza Księgarnia – sfinansowała nakład dwóch pierwszych książek cyklu: *Lato Muminków* oraz *W dolinie Muminków*. Obie zostały przetłumaczone z oryginału szwedzkiego przez Irenę Szuch-Wyszomirską. Pierwsza pozycja została ponownie wydana trzy lata później, natomiast w 1969 roku ukazał się trzeci tom z serii – *Zima Muminków*, również w tłumaczeniu Ireny Szuch-Wyszomirskiej (Wojan 2016: 108).

Sześćdziesiąt publikacji z literatury fińskiej w latach 60. to imponująca liczba pozycji wydawniczych. Jednak niknie ona w porównaniu z liczbą wydań kolejnej dekady. W latach 1970–1979 pojawiło się bowiem aż 165 publikacji z obszaru fińskiej literatury pięknej. Do tego doszły jeszcze pierwsze tłumaczenia naukowe i popularnonaukowe. Ta ostatnia kategoria przekładów prezentuje się mniej licznie. Otwiera ją w 1979 roku słynna *Mitologia fińska* Marttiego Haavio (nakładem Państwowego Instytutu Wydawniczego) w znakomitym tłumaczeniu Jerzego Litwiniuka (Wojan 2016: 163). Trudno jednak oszacować liczbę całkowitą przekładów dokonanych bezpośrednio z języka fińskiego z uwagi na powtarzający się brak informacji na temat języka przekładu (nie zawsze tłumacze informowali o innych językach źródłowych) (Szał 2013: 65).

Wśród szeregu publikowanych w tym okresie utworów fińskich sporo miejsca zajmują liczne wznowienia. Zaliczają się do nich powieści Miki Waltariego, między innymi *Mikael Karvajalka* (wznowiona w 1971 r.) oraz trzecie wydanie (po upływie czterech lat) *Karin, córki Monsa*. Prawdziwym bestsellerem okazał się *Egipcjanin Sinuhe*, którego czwarta edycja pojawiła się w 1978 roku. Reedykcji doczekały się powieści Tove Jansson, między innymi wspomniane wyżej *Lato Muminków* oraz *W Dolinie Muminków* (obie w 1972 r.; trzecie wydanie pochodzi z kolei z 1975 r.). W drugiej połowie lat 70. wznowiono także kultową powieść Aleksisa Kiviego *Siedmiu braci* (Wojan 2016: 113–119).

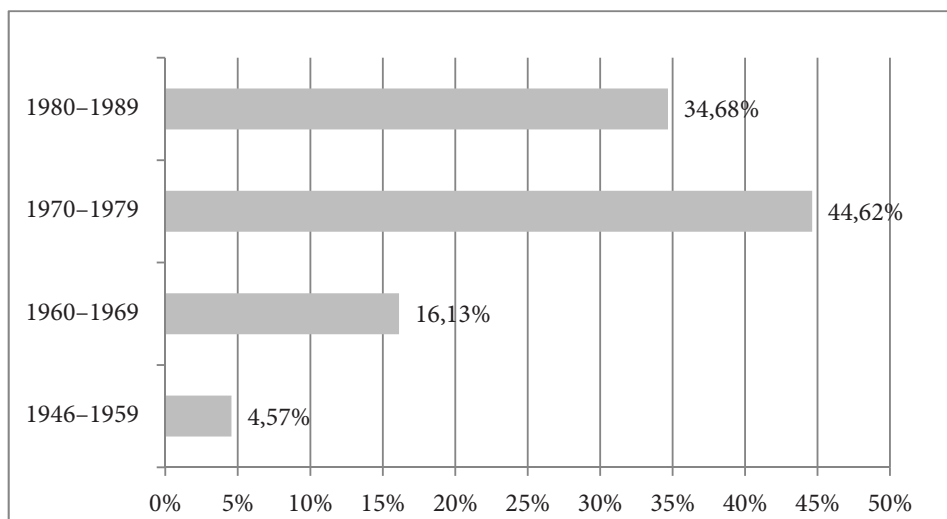
Lata 70. były dobrym czasem dla literatury fińskiej na polskim rynku wydawniczym. Wydano bowiem wówczas utwory najbardziej rozpoznawalne wśród polskich czytelników. Kładziono nacisk na klasykę fińską (do której w pewnej mierze polski czytelnik miał dostęp już wcześniej), czemu sprzyjało przyjęcie strategii przybliżania czytelnikom literatur zagranicznych. Spośród utworów starszych bądź też znanych szerszym kręgom odbiorców wyróżnić można *Kalevalę*, której przekład uzupełniono o kolejne, nietłumaczone wcześniej runy; powstał między innymi fragment translacji Porazińskiej opublikowany w „Płomyku” w 1976 roku, a także przekład run Ozgi-Michalskiego (w latach 1974–1975). Na uwagę zasługuje siostrzany zbiór zebranych przez Eliasa Lönnrota starych lirycznych ludowych pieśni i wierszy fińskich – *Kanteletar*. Przekładu tej antologii podjął się w latach 70. Litwiniuk. Wiersze umieszczono na łamach „Regionów” w 1977 roku (Wojan 2016: 114–118).

Nie zabrakło przekładów fińskiej literatury pięknej, która dość dawno już (bo kilkadziesiąt lat wcześniej) odniosła w Finlandii sukces wydawniczy. Do takich należała powieść *Obcy przyszedł na farmę* Miki Waltariego, która w jego ojczyźnie ujrzała światło dzienne w 1937 roku. Pierwsze polskie tłumaczenie udostępniono drukiem dopiero w roku 1972. Niesłabnąca popularność Waltariego przyniosła też polskie ekranizacje – już po dwóch latach od premiery przekładu wyreżyserowano spektakl telewizyjny *Obcy przyszedł na farmę* (1974). Katarzyna Szal nazwała twórczość pisarza „pierwszym fińskim fenomenem w Polsce” (Szal 2013: 71). W kręgu przedstawicieli współczesnej fińskiej sceny literackiej znalazł się modernista Tuomas Anhava, którego trzynaście utworów współtłumaczyły: Natalia Baschmakoff, znany fiński historyk literatury pochodzenia rosyjskiego, oraz Aleksandra Witkowska. Publikacje zamieszczono w czasopiśmie dla młodzieży „Radar” w 1970 roku. Kolejne przekłady utworów Anhavy zostały zaprezentowane rok później w „Trybunie Ludu”. Z rokiem 1974 wiąże się wydanie przez Wydawnictwo Poznańskie głośnej powieści Väinö Linny *Tu, pod gwiazdą polarną*; z oryginału w sposób bardzo udany dwa pierwsze tomy trylogii przełożyła Cecylia Lewandowska. Z kolei na najgłośniejszą powieść *Ziemia jest grzeszną pieśnią* Timo Mukki, genialnego dziecka literatury fińskiej, polscy czytelnicy musieli poczekać aż

do 1988 roku. W 1977 roku w „Literaturze na Świecie” ukazała się *Śmierć psa*, dwa lata później *Tabu* (Wojan 2016: 113–119). Do znanych i poczytnych przekładów z lat 70. należą książki o Muminkach Tove Jansson. Oprócz wcześniej wspomnianych wznowień tytułów sprzed dekady udostępniono drukiem także inne części serii. W 1977 roku w tłumaczeniu Teresy Chłapowskiej opublikowano dwa tomy: *Kometa nad Doliną Muminków* oraz *Tatusz Muminka i morze*, obydwie nakładem Naszej Księgarni (Wojan 2016: 117).

W kolejnym dziesięcioleciu odnotowuje się spadek liczby tłumaczonych utworów fińskich. W latach 80. XX wieku ukazało się 128 publikacji fińskiej literatury pięknej. Pojawiła się także jedna pozycja naukowa – *System organizacji publicznej w Finlandii* – wydana w 1985 roku przez Instytut Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr (Wojan 2016: 163). Liczba wydań translacji uległa zmniejszeniu, jednak wciąż była imponująca. Nadal zajmowano się tłumaczeniem nieznannej Polakom klasyki fińskiej, wznowieniami najpopularniejszych utworów, a także starano się przybliżyć najnowszą twórczość piśmienniczą. Do arcydzieł literatury fińskiej należy powieść Joela Lehtonena z lat 1919–1920 – *Putkinotko* – przetłumaczona przez Cecylię Lewandowską, początkowo fragmentarycznie (na łamach „Zwierciadła”) w 1980 roku, a rok później już w całości (wydana przez Wydawnictwo Poznańskie). Uwagę zwraca również zbiór pieśni *Kantyczki* Eino Leino (wydany w Finlandii w 1903 r. i 1916 r.), który ukazał się w Polsce 1984 roku nakładem Państwowego Instytutu Wydawniczego w przekładzie Litwiniuka. Nowy fragment tłumaczenia fragmentu *Kalevali* autorstwa Ozgi-Michalskiego zamieściła w 1985 roku gazeta „Gromada Rolnik Polski”; w tym samym czasie ukazało się trzecie wydanie *Kalevali* dla dzieci w opracowaniu Porazińskiej. Po tym czasie obserwuje się już wyraźnie mniejszą liczbę polskich publikacji tej znaczącej fińskiej epopei. Spośród arcydzieł literatury fińskiej na plan pierwszy wysuwa się *Żołnierz nieznanny* Väinö Linny, przełożony z fińskiego przez Lewandowską w 1986 roku, 32 lata od ukazania się oryginału w Finlandii (Wojan 2016: 121–130). Niezwykle popularna seria o Muminkach Tove Jansson doczekała się wielu reedycji, między innymi w 1985 roku ukazała się czwarta edycja opowieści *Lato Muminków* w tłumaczeniu Such-Wyszomirskiej. Światło dzienne ujrzały także tytuły wcześniej nieznanne polskiemu odbiorcy. Do takich należała *Dolina Muminków w listopadzie* przetłumaczona przez Chłapowską. Równolegle publikowano inne utwory Tove Jansson, takie jak *Lato* (w 1980 r.; wznowiono cztery lata później) oraz *Kamienne pole* (w 1989 r.). W końcu lat 80. pojawiły się wznowienia najpopularniejszych utworów Miki Waltariego, między innymi trzecie i czwarte wydania *Karin, córka Monsa* (w 1988 r.).

Do rzadkości należą przekłady z języka karelskiego. Przekładu anonimowych lamentów *Zawodzenie Anny Iwanowny po matce* oraz *Zawodzenie Anny Iwanowny po ciotce* dokonał Litwiniuk. Oba utwory poetyckie zostały zaprezentowane na łamach „Literatury Ludowej” w 1984 roku (Wojan 2016: 121–130).

Rysunek 1. Przekłady literatury fińskiej wydane w Polsce w latach 1946–1989

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wojan (2016).

W latach 1960–1989 odnotowuje się dynamiczny rozwój działalności translatorskiej i wydawniczej. Do najbardziej aktywnych tłumaczy fińskich tekstów artystycznych należeli: Cecylia Lewandowska (19 tytułów książek), Kazimiera Manowska (7 tytułów), Zygmunt Łanowski (6 tytułów) i Jerzy Liwiniuk (5 tytułów). Warto zauważyć, iż pierwsza trójka tłumaczy zajmowała się tłumaczeniami dorobku literackiego Finów w ciągu trzech dziesięcioleci (Szał 2013: 55–58). Twórczością fińskich autorów były wtedy zainteresowane znane w Polsce wydawnictwa; prym wiodło wówczas Wydawnictwo Poznańskie (32 publikacje), na drugim miejscu był Państwowy Instytut Wydawniczy (16 publikacji), na trzecim zaś – Iskry (10 publikacji) (Szał 2013: 59–61). Wydawcy byli skłonni wydawać raczej prozę niż poezję (Szał 2013: 63).

Mniejsza liczba wydań przekładów z języka fińskiego na początku lat 90. pozornie tylko sugeruje negatywny wpływ transformacji politycznej na sytuację polskiego rynku wydawniczego i tym samym na działalność translatorską. Stan ten poprawia się znacznie w drugiej połowie lat 90. XX wieku. W sumie w ciągu dziesięciu lat udostępniono drukiem aż 133 pozycje literatury pięknej (a zatem nieco więcej niż w latach 80.), a także (najwięcej jak do tej pory) osiem publikacji piśmiennictwa naukowego bądź popularnonaukowego z różnych dziedzin. W 1997 roku przetłumaczono również konstytucję Finlandii. Widać ogólną tendencję do tłumaczenia zróżnicowanych pod względem treści i formy utworów, zwłaszcza tych współczesnych (Szał 2013: 87).

Początek lat 90. XX wieku odzwierciedlał niepewną i chwiejną sytuację na rynku wydawniczym. W 1990 roku wydano zaledwie serię o Muminkach Tove Jansson

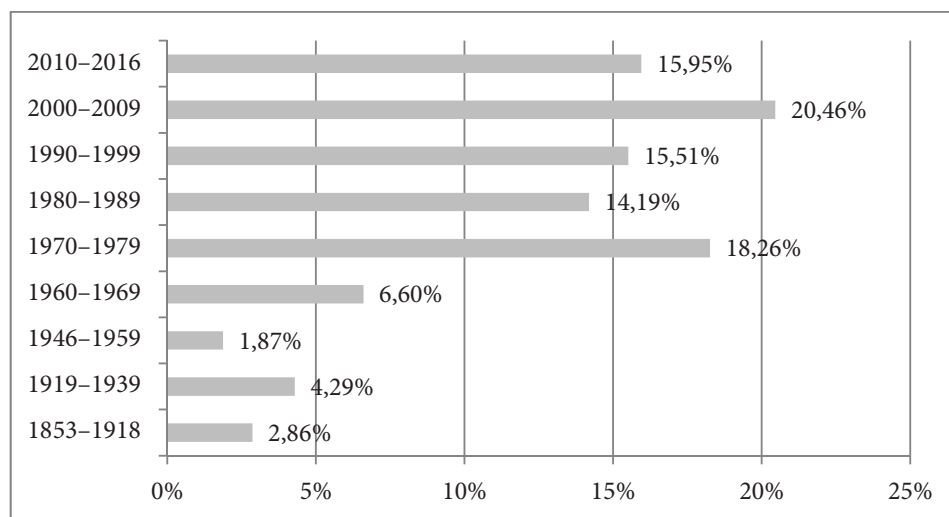
(reedycje) oraz kilka utworów Sirkki Turkki. W następnym roku wśród siedmiu publikacji przekładów literackich znajdują się trzy tytuły tej pisarki. Na uwagę zasługują liczne tłumaczenia Juhaniego Peltonena ogłoszone w 1993 roku; stanowią one bowiem połowę dorobku translatorskiego Polaków w owym czasie (łącznie ukazało się 10 przekładów). Lata 1993–1994 nie przynoszą zauważalnego wzrostu przekładów. Analizując ówczesne prace, można dojść do wniosku, iż publikowano przede wszystkim teksty „bezpieczne”, popularne – wznowienia znanych autorów i rozpoznawalne tytuły, takie jak powieści Miki Waltariego czy Tove Jansson. Sytuacja poprawia się dopiero w 1997 roku, kiedy światło dzienne ujrzało 17 publikacji z zakresu literatury popularnej. Rok później liczba ta zwiększyła się do 31. Poza reprintami wychodziły też nowości, między innymi utwory prozatorskie Leeny Krohn. Dekadę zamykają 22 publikacje. Pojawiają się tłumaczenia utworów dla dzieci inspirowane postaciami Muminków, lecz już niebędące autorstwa Tove Jansson; ten trend kontynuowany jest w kolejnych latach (Wojan 2016: 130–139, 163, 165).

W latach 2000–2009 ukazało się więcej publikacji niż w poprzednim dziesięcioleciu: aż 173 pozycje literatury pięknej, 11 popularnonaukowych i dalsze 2 tłumaczenia fińskiej konstytucji. Niesłabnącym zainteresowaniem cieszy się twórczość Tove Jansson i Miki Waltariego. Nakładem Naszej Księgarni wychodzą adaptacje powieści o Muminkach (pierwsza adaptacja miała miejsce w 1999 r.). W 2004 roku bestseller Waltariego – *Egipcjanin Sinuhe* – doczekał się już jedenastego wydania. Obok klasyki pojawia się literatura współczesna. W 2003 roku światło dzienne ujrzała powieść *Wyjący młynarz* Arto Paasilinny w przekładzie Bożeny Kojro, rok później *Kobieta ze śniegu* Leeny Lehtolainen w tłumaczeniu Sebastiana Musielaka oraz *Lang* Kjella Westö w tłumaczeniu Tadeusza Szczepańskiego. Literatura fińska staje się coraz bardziej zauważalna na polskim rynku wydawniczym. W 2005 roku ogłoszono drukiem szereg głośnych powieści, takich jak: *Gdy dziadek do Finlandii na nartach szedł* Daniela Katza, *Nie przed zachodem słońca* Joanny Sinisalo i *Donna Quijote* Leeny Krohn (wszystkie w przekładzie Musielaka). Rok później pojawił się *Rozkaz* Leeny Lander w tłumaczeniu Kojro i *Kobieta pułkownika* Daniela Katza w tłumaczeniu Musielaka. Ukazały się też kolejne tytuły: *Spirala śmierci* Leeny Lehtolainen, *Fantastyczne samobójstwo zbiorowe* Arto Paasilinny, zaś dwa lata później *Tainaron: opowieść z miasta* oraz *Pelikan* Leeny Krohn (Wojan 2016: 164–165).

Rynek przekładów fińskich zdominowały inne wydawnictwa. Do najaktywniejszych w latach 1990–2006 należały: Książnica (29 pozycji), Almapress (5 pozycji) i Punkt/Kojro (4 pozycje) (por. Szal 2013: 90–92); najwięcej nowych tytułów miało na swym koncie wydawnictwo Almapress (Książnica zaledwie 4 nowe).

W latach 2010–2016 nastąpił bardzo dynamiczny rozwój praktyki tłumaczeniowej w obszarze literatury najnowszej. Ogółem wydano 143 książki z zakresu literatury pięknej oraz 2 popularnonaukowe. Tłumaczono literaturę popularną, w tym powieść z gatunku fantasy, między innymi *Kwantowy złodziej* Hannu

Rajaniemi (Finlandia bardziej słynie z kryminałów niż z fantastyki). Pojawia się szereg seryjnych powieści dla dzieci, między innymi *Strażnicy Sampo* Timo Parveli (w przekładzie Kojro). W dziedzinie beletrystyki aktywność translatorska koncentruje się głównie na twórczości pisarzy współczesnych, między innymi na powieściach Leeny Lehtolainen, autorki powieści *Pod wiatr* (2010), *Na złym tropie* (2012) oraz Johanny Sinisalo, autorki powieści *Krew aniołów* (2015). Na warsztat translatorski trafiają fińskie bestsellery, takie jak *Oczyszczenie* (2010) oraz *Gdy zniknęły gołębie* (2015) fińsko-estońskiej pisarki Sofi Oksanen (obie w tłumaczeniu Musielaka). Do głośnych powieści zalicza się *Akuszerka* Katji Kettu z 2016 roku (w przekładzie Kojro). Do najnowszych dokonań w tej dziedzinie należą *Ćma* tej samej autorki, wydana przez Świat Książki w 2017 roku, a także bestseller *Nie wiedzą, co czynią* Jussiego Valtonena. Na uwagę zasługuje też wydanie *To się zdarzyło tutaj* Raiji Siekkinen, popularnej w Finlandii autorki, której utwory nie były dotychczas tłumaczone na język polski.

Rysunek 2. Literatura fińska wydana w Polsce w latach 1853–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wojan (2016).

Pobieżna analiza liczbowa przekładów polskich literatury fińskiej prowadzi do kilku zasadniczych wniosków. Po pierwsze, do końca lat 60. XX wieku stopniowo rosła liczba przekładów, choć sprowadzała się do zaledwie kilku procent – od 2% do 7% – sumy wszystkich tłumaczeń literatury fińskiej. Po drugie, mimo wyraźnie niesprzyjającej polityki państwa polskiego dotyczącej wydawania dzieł obcych po II wojnie światowej od lat 70. do końca minionego XX wieku obserwuje się znaczny i w miarę stabilny wzrost liczby książek tłumaczonych z języka

fińskiego na język polski (16%–18%), utrzymujący się praktycznie na podobnym poziomie. Po trzeciej, na przestrzeni pierwszych dwóch dekad XXI wieku zauważa się niezwykle dynamiczny wzrost przekładów – w pierwszej dekadzie pojawiło się aż 20% przekładów, a tylko w ostatnim sześcioleciu – 16% wszystkich dotychczasowych przekładów.

Bibliografia

- Biblioteka Publiczna im. Stanisława Czernika w Ostrzeszowie. (b.d.w.). *Nasz patron Stanisław Czernik*, http://bp.ostrzeszow.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=2&strona=1&prywatnosc=tak (dostęp: 14.03.2017).
- Kainuun Eino Leino -seura ry. (2016). *Eino Leino kronologia*, <https://www.kainuuneinoleino-seura.fi/eino-leino-kronologia/> (dostęp: 14.03.2017).
- Konarska-Pabiniak, B. (2015). Seweryna Duchńska – literatka i patriotka. *Notatki Płockie. Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego* 60/2 (243): 11–17, http://mazowsze.hist.pl/40/Notatki_Plockie/1032/2015/1472/2_243/37198/ (dostęp: 14.03.2017).
- Kuna, M. (1972). *Stanisław Czernik – życie i twórczość. Bibliografia*. Ostrzeszów: Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Ostrzeszowie.
- Obcy przyszedł na farmę*. (1974). [spektakl telewizyjny]. Reżyseria: A. Drissi, <http://www.film-polski.pl/fp/index.php?film=523170> (dostęp: 16.03.2017).
- Runeberg, J.L. (1853). Wieśniaczka. *Biblioteka Warszawska* 1: 320.
- Szal, K. (2013). *Finnish Literature in Poland, Polish Literature in Finland. Comparative Reception Study from a Hermeneutic Perspective*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Wasilewski, J.K. (2008). *Kalevala po polsku*. KUL – Biblioteka Uniwersytecka, http://www.bu.kul.pl/kalevala-kalevala-po-polsku,art_11681.html (dostęp: 15.03.2017).
- Wojan, K. (2016). Polskie przekłady literatury fińskiej i szwedzko fińskiej (bibliografia za lata 1853–2016). W: K. Wojan (red.). T. 3: *Język, kultura i społeczeństwo Finlandii*. Seria: Nowe Wyzwania, Nowe Horyzonty. Czterdzieści Lat Skandynawistyki Gdańskiej. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 99–167.